

Platón: Menón

Menón, Sokrates, Menónův otrok, Anytos

Menón. Můžeš mi říci, Sokrate, zdali je zdatnost věc učení? Či to není věc učení, nýbrž cvičení? Nebo ani cvičení, ani učení, nýbrž se jí dostává lidem přirozeností, či nějakým jiným způsobem?

Sókr. Menóne, dříve byli Thessalové proslulí mezi Řeky a docházeli obdivu pro své jezdecké umění a pro bohatství, avšak nyní, jak se mi zdá, i pro moudrost, a to ne nejméně Larisané, (Spoluobčané tvého přítele Aristippa). Za to máte děkovat Gorgiovi; když totiž přišel do vašeho města, získal si pro moudrost milovníky mezi předními z Aleuovců, z nichž je tvůj milovník Aristippos, i z ostatních Thessalů. I tomu zvyku vás navykl, bez bázně a vybraně odpovídat, kdykoli se někdo na něco otáže, jak je přirozené u těch, kteří mají vědět, protože také on sám dává příležitost každému z Hellénů, kdo si přeje, aby se ho tázal, nač kdo chce, a nikomu nezůstává dlužen odpověď. Avšak zde u nás, milý Menóne, je tomu právě naopak; nastalo jakoby jakési sucho v oboru moudrosti a skoro se zdá, že moudrost odešla z těchto míst k vám. Aspoň jestliže chceš se takto otázat někoho ze zdejších lidí, každý se dá do smíchu a řekne: „Cizinče, bojím se, že se ti zdám jakýmsi šťastným tvorem – jenž aspoň ví o zdatnosti, zdali jí je možno učit Či jakým způsobem se jí nabývá – avšak já jsem tak dalek toho, abych věděl, zdali jí je možno či není možno učit, že nevím ani to, co vůbec je zdatnost.“

Nuže takto je tomu, Menóne, i se mnou samým; sdílím v této věci bídu svých spoluobčanů a vyčítám sám sobě, že vůbec nemám vědění o zdatnosti; a o čem nevím, co to jest, jak bych mohl vědět, jaké to je? Či zdá se ti možné, aby ten, kdo vůbec nezná, kdo je Menón, o něm věděl, zdali je krásný nebo bohatý nebo urozený či naopak? Zdá se ti to možné?

Men. Jistě ne. Ale ty, Sokrate, doopravdy nevíš, ani co je zdatnost, a mám tuhle zprávu o tobě přinést i domů?

Sókr. Nejenom tu, příteli, ale také, že jsem se dosud, jak se mi zdá, nesetkal ani s nikým jiným, kdo by to věděl.

Men. Cože? Nesetkal ses s Gorgiou, když zde byl?

Sókr. Zajisté.

Men. A to se ti nezdálo, že to ví?

Sókr. Nemám tuze dobrou paměť, Menóne, takže v přítomné chvíli nemohu říci, jak se mi tehdy zdál. Ale snad on to ví a snad ty víš, co on mluvil; upamatuj mě tedy, jak o tom mluvil. Jestliže však raději chceš, pověz to sám; vždyť přece máš o tom právě takové mínění jako on.

Men. Zajisté.

Sókr. Jeho tedy nechme být zvláště také když není přítomen; avšak co myslíš, probohy ty sám, Menóne, o zdatnosti, co to jest? Pověz a neodepři mi to, aby to byla nejšťastnější nepravda, kterou jsem pronesl, jestliže se ukáže, že ty to víš a Gorgias také, kdežto já jsem řekl, že jsem se ještě nikdy nesetkal s nikým, kdo by to věděl.

Men. Však není těžké, Sókrate, to povědět. Za prvé, jestliže si přeješ zdatnost muže, je nasnadě, že to je zdatnost muže, býti schopen spravovat věci obce a při té činnosti dělat přátelům dobře, nepřátelům zle, a sám se mít na pozoru, aby se mu nic takového nestalo. Jestliže pak chceš zdatnost ženy, není nesnadné vyložit, že má dobře spravovat dům, opatřujíc věci domácnosti a jsouc poslušna svého muže. A jiná je zdatnost dítěte, dívčete i hochy, a jiná staršího muže, buď svobodného, nebo otroka. A je přemnoho jiných zdatností, takže nepůsobí nesnáze říci o zdatnosti, co jest; neboť v každém oboru činnosti a v každém věku i ke každému úkonu náleží každému z nás zdatnost a právě tak, myslím, Sókrate, i špatnost.

Sókr. Podobá se. Menóne, že mě potkalo jakési veliké štěstí, jestliže jsem hledal jen jednu zdatnost, ale našel jsem celý roj zdatností u tebe ležící. Avšak, Menóne, abych užil tohoto obrazu o rojích, dejme tomu, že bys na mou otázku, co je včela, řekl, že jich je mnoho a rozmanitých; co bys mi odpověděl, kdybys se tě zeptal: „Myslíš snad, že tím jich je mnoho a rozmanitých a vespolek se lišících, že jsou včely? Či se tímto nic neliší, nýbrž něčím jiným, jako na příklad buď krásou nebo velikostí nebo některou jinou z takových vlastností?“ Pověz, co bys odpověděl, kdybys doslal takovou otázku?

Men. Jistě to, že se jakožto včely nic neliší jedna od druhé.

Sókr. Kdybys tedy potom řekl; Nuže, pověz mi právě toto, Menóne: Co je podle tvého mínění to, čím se nic neliší, nýbrž všechny jsou totéž? Přece bys měl mi co říci?

Men. Zajisté.

Sókr. Tak tomu je tedy i se zdatnostmi; i když jich je mnoho a rozmanitých, všechny mají jakýsi jeden totožný druhový vid, pro který jsou zdatnostmi; na něj se má podívat ten, kdo odpovídá tazateli, a pak objasnil, co je zdatnost. Či nerozumíš, co myslím?

Men. Zdá se mi, že rozumím, avšak ještě nechápu tu otázku tak, jak bych chtěl.

Sókr. Zdá se ti tak snad toliko o zdatnosti, Menóne, že jiná je u muže, jiná u ženy a u ostatních, či zrovna tak i o zdraví a o velikosti a o síle? Zdá se ti, že jiné je zdraví muže a jiné ženy? Či je to všude tentýž druhový vid, jestliže to je zdraví, ať je v muži nebo v komkoli jiném?

Men. Zdá se mi, že zdraví u muže i u ženy je totéž.

Sókr. Snad také velikost a síla? Bude-li žena silná, bude silná týmž druhovým videm a touž silou? „Touž“ pravím v tomto smyslu: síla jakožto síla se nic neliší, ať je v muži nebo v ženě. Či se li zdá, že se něčím liší?

Men. Jistě ne.

Sókr. A zdatnost se bude něčím lišiti jakožto zdatnost ať bude v dítěti nebo v starci, ať v ženě nebo v muži?

Men. Mně se jaksi zdá, Sokrate, že toto již není podobno těm ostatním případům.

Sókr. Cože? Neříkal jsi, že zdatností muže je dobře spravovat obec a ženy domácnost?

Men. Zajisté.

Sókr. Nuže je snad možno dobře spravovat buď obec nebo domácnost nebo cokoli jiného, když by se to nespravovalo rozumně a spravedlivě?

Men. To přece ne.

Sókr. Budou-li tedy spravovat spravedlivě a rozumně, budou to spravovat spravedlnosti a rozumností, že ano?

Men. Nutně.

Sókr. Tedy oba, i žena i muž, potřebují téhož, jestliže mají být dobří, spravedlnosti a rozumnosti.

Men. Nutně.

Sókr. A což dítě a stařec? Mohli by se kdy stát dobrými, kdyby byli nevázaní a nespravedliví?

Men. To přece ne.

Sókr. Naopak musí být rozumní a spravedliví?

Men. Ano.

Sókr. Tedy všichni lidé jsou dobří týmž způsobem; neboť se stávají dobrými, když dosáhnou týchž vlastností.

Men. Podobá se.

Sókr. Přece by nebyli týmž způsobem dobří, kdyby jejich zdatnost nebyla táž.

Men. Ovšem že ne.

Sókr. Když tedy zdatnost všech je táž, pokoušej se říci a vzpomenouti si, jak ji vymezuje Gorgias a ty s ním.

Men. Jak jinak, nežli že to je schopnost vládnouti nad lidmi? Jestliže totiž hledáš jeden výměr pro všechny případy.

Sókr. Ale ovšem že hledám. Ale zdali pak je, Menóne, tatáž zdatnost i u dítěte i u otoka, totiž aby byli schopni vládnouti nad pánem, a zdá se ti, že by vládnoucí byl ještě otrokem?

Men. To se mi zrovna nezdá, Sokrate.

Sókr. Vždyť to není podobno pravdě, můj nejmilejší. Neboť uvažuj ještě i toto. Praviš „schopnost vládnouti“. Nepřidáme tam slova „spravedlivě, a ne nespravedlivě“?

Men. Myslím, že ano; vždyť spravedlnost, Sokrate, je ctnost a patří ke zdatnosti.“

Sókr. Zdali pak ctnost vůbec, Menóne, či jistá ctnost?

Men. Jak to myslíš?

Sókr. Jako o čemkoli jiném. Jako na příklad, chceš-li, o kulatosti bych já řekl, že to je jistý tvar, nikoli prostě, že to je tvar. Řekl bych tak proto, že jsou i jiné tvary.

Men. A měl bys pravdu, neboť i já pravím, že není jenom spravedlnost, nýbrž že jsou i jiné ctnosti.

Sókr. Které to? Pověz! Jako bych ti i já řekl také jiné tvary, kdybys mě vybízel; tedy i ty mně řekni jiné ctnosti.

Men. Nuže tedy ctnosti je, jak se mně zdá, statečnost a rozumnost a moudrost a velkomyslnost a přemnoho jiných.

Sókr. Opět se nám, Menóne, stalo totéž: zase jsme našli mnoho ctností, když jsme hledali jednu, a to jiným způsobem než před chvílí; avšak tu jednu, která je všechny proniká, nemůžeme nalézt.

Men. Ano, neboť ještě nemohu, Sokrate, jak ty hledáš, postihnout jednu ctnost u všech případů, tak jako v ostatních věcech.

Sókr. Přirozeně; ale já se vynasnažím, budu-li s to, dostati nás dopředu. Chápeš asi, že takto se to má se vším. Dejme tomu, že by se tě někdo otázal na to, co jsem já před chvílí říkal: „Co jest tvar, Menóne?“ Kdybys mu řekl. Že kulatost, a kdyby on ti řekl, co právě já: „Zdali pak je kulatost tvar vůbec či jistý tvar?“ jistě bys řekl, že jistý tvar.

Men. Ovšemže.

Sókr. Ne-li proto, že jsou i jiné tvary?

Men. Ano.

Sókr. A kdyby se tě dále tázal které, jmenoval bys je?

Men. Zajisté.

Sókr. A dejme tomu, že by se tě právě tak otázal zase, co je barva, a kdybys ty řekl, že bělost, že by tazatel potom dal novou otázku: „Zdali pak je bělost barva vůbec či jistá barva?“ Řekl bys, že jistá barva, protože jsou také jiné?

Men. Zajisté.

Sókr. A kdyby tě vybízel, abys jmenoval jiné barvy, jmenoval bys jiné, které nejsou o nic méně barvami než bělost?

Men. Ano.

Sókr. Tu si představme, že by pokračoval v řeči právě tak jako já a že by

pravil: „Stále přicházíme k množství věcí. Ale tak mi nemluv, nýbrž když nazýváš tyto mnohé věci jakýmsi jedním jménem a když tvrdíš, že každá z nich bez výjimky je tvar, a to i když si jsou vespolek protivami, pověz, co jest to, co o nic méně v sobě neobsahuje kulatost nežli přímost, to, co nazýváš tvarem a o čem tvrdíš, že kulatost není o nic více tvar nežli přímost.“ Či tak nemluvíš?

Men. Zajisté.

Sókr. Nuže, když takto mluvíš, myslíš tím snad, že kulatost není o nic více kulatá nežli přímá, ani přímost o nic více přímá nežli kulatá?

Men. To přece ne, Sokrate?

Sókr. Ale jistě myslíš, že kulatost není o nic více tvar nežli přímost a naopak.

Men. Máš pravdu.

Sókr. Co tedy asi je to, co má toto jméno tvar? Pokoušej se to říci! Kdybys tedy na lakovou otázku buď o tvaru nebo o barvě řekl: „ale já, človče, ani nechápu, co chceš, ani nevím, co myslíš“, snad by se tazatel podivil a řekl by: „Nechápeš, že hledám, co je u všech těchto věcí totéž?“ Či snad ani v tom případě, Menóne, bys nedovedl odpovědět, kdyby se tě někdo tázal: „Co je u kulatosti a přímosti a u všech ostatních tvarů, jak je nazýváš, totožné?“ Pokoušej se to říci, aby to byl pro tebe cvik k odpovědi o zdatnosti.

Men. Nikoli, ale ty, Sokrate, to řekni.

Sókr. Chceš, abych li udělal po vůli?

Men. Ovšemže.

Sókr. Budeš tedy ochoten i ty mně říci o zdatnosti?

Men. Zajisté.

Sókr. Je tedy třeba se vynasnažit, neboť to stojí za to.

Men. Ovšem že ano.

Sókr. Nuže tedy, pokoušejme se ti říci, co je tvar. Tedy hled', zdali přijímáš tento výměr: řekněme, že tvar je to, co jediné ze jsoucen je vždy sdruženo s barvou. Stačí ti to či hledáš něco jiného? Já věru bych byl spokojen, kdybys mi jen takto určil zdatnost.

Men. Ale toto je pošetilé, Sokrate.

Sókr. Jak to myslíš?

Men. Že podle tvé řeči je tvar to, co je vždy sdruženo s barvou. Dobrá; avšak kdyby někdo řekl, že neví, co je barva, a byl v této věci právě tak v nejistotě jako o tvaru, jaká myslíš, že by byla ta tvá odpověď?

Sókr. Jistá pravdivá. A kdyby byl tazatel některý z mudrců a z odborníků v hádání a ze slovních zápasníků, řekl bych mu: „Má výpověď je tu; jestliže nemluvíš správně, je tvůj úkol ujmouti se řeči a usvědčovat z

nesprávnosti“. Kdyby však chtěli vespolek rozmlouval přátelé, jako nyní já a ty, je ovšem potřebí odpovídat nějak vlídněji a způsobem přiměřenějším rozmluví. Jest pak snad ten způsob přiměřenější rozmluvě netoliko odpovídat pravdu, nýbrž i s užitím těch pojmů, o nichž tázaný souhlasí, že je zná. Také já se tedy pokusím něco takto říci. Pověz mi: nazýváš něco koncem? Myslím něco takového jako mez a kraj – všechny tyto výrazy pokládám za něco totožného; Prodikos by se snad s námi neshodoval, ale ty snad o něčem užíváš názvů, že je omezeno a ukončeno – takového něco chci říci, nic složitého.

Men. Však užívám a myslím, že rozumím, co pravíš.

Sókr. A což, nazýváš něco plochou a něco jiného zase tělesem, jako se užívá těchto výrazů v geometrii?

Men. Jistě že nazývám.

Sókr. Z těchto pojmů bys tedy již pochopil, co nazývám tvarem. Pravím totiž o každém tvaru, že tvar je to, čím se omezuje těleso; totéž bych řekl stručně slovy, že tvar je omezení tělesa.

Men. A co nazýváš barvou, Sokrate?

Sókr. Jsi posměvač, Menóne: starému člověku ukládáš těžkou práci, aby odpovídal, avšak sám si nechceš vzpomenout a říci, co praví Gorgias, že je zdatnost.

Men. Řeknu ti to, Sokrate, až ty mi povíš toto.

Sókr. I kdyby měl Člověk zavázané oči, poznal by, Menóne, při rozmluvě s tebou, že jsi krásný a že máš ještě milovničky.

Men. Proč to?

Sókr. Protože v řečech jen pořád poroučíš, což dělají zhýčkaní lidé, kteří si vedou jako tyrani, dokud jsou v květu mládí; zároveň jsi snad na mně poznal, že jsem slaboch vůči krasavcům. Tedy ti udělám po vůli a odpovím ti.

Men. Ano, udělej mi hodně po vůli!

Sókr. Chceš tedy, abych ti odpovídal po způsobu Gorgiovu, jak bys mě nejlépe mohl sledovat?

Men. Chci, jak by ne?

Sókr. Nuže nemluvíte snad podle Empedoklea o jakýchsi výronech věcí?

Men. Rozhodně.

Sókr. A o pórech, do nichž a skrze něž ty výrony procházejí?

Men. Ovšemže.

Sókr. A z těch výronů že jedny se shodují s některými z pórů, jiné však jsou menší nebo větší?

Men. Tak jest.

Sókr. Nenazýváš také něco zrakem?

Men. Zajisté.

Sókr. Z toho tedy pochop, co ti pravím, jak řekl Pindar. Jest totiž barva výron tvarů přiměřený zraku a vnímatelný.

Men. Výborně jsi vyslovil tuto odpověď, Sokrate, jak se mi zdá.

Sókr. Ano, vždyť snad byla vyslovena, jak ty jsi zvyklý; a zároveň, myslím, pozoruješ, že bys mohl podle ní říci i co je zvuk, vůně a mnoho jiných takových věcí.

Men. Ovšem že ano.

Sókr. Vždyť je ta odpověď, Menóne, vznosná jako verš tragédie a proto se ti líbí více nežli ona odpověď o tvaru.

Men. Zajisté.

Sókr. Ale podle mého přesvědčení není lepší, synu Alexidémův, nýbrž tam ta; a myslím, že by se ani tobě nezdála lepší, kdybys nebyl nucen, jak jsi včera říkal, odejít před mystériemi, nýbrž kdybys zůstal a byl zasvěcen.

Men. Však bych zůstal, Sokrate, kdybys mi mluvil mnoho takových věcí.

Sókr. Věru ochoty k takovým řečem se mi nijak nebude nedostávat, kvůli tobě i kvůli mně samému; ale bojím se, že nebudu s to mluvit mnoho takových věcí. Než nuže pokoušej se i ty mně splnit svůj slib a řekni obecně o zdatnosti, co to jest; přestaň dělat mnoho z jednoho, jak říkávají vtipkáři o těch, kteří něco rozbíjejí, avšak nech zdatnost celou a neporušenou a řekni o ní, co jest. Příklady jsi ode mne dostal.

Men. Nuže tedy zdá se mi, Sokrate, že zdatnost je, jak praví básník, těšiti se z krásných věcí a míli moc; a já nazývám zdatností to, toužit po krásných věcech a býti schopen si je opatřovat.

Sókr. Myslíš, že ten, kdo touží po krásných věcech, je člověk toužící po dobrých věcech?

Men. Zajisté.

Sókr. Snad se přitom domníváš, že jsou lidé, kteří touží po zlých věcech, a zase jiní, kteří touží po dobrých? Což se ti nezdá, můj nejmilejší, že všichni touží po dobrých věcech?

Men. Jistě nezdá.

Sókr. Tedy že někteří touží po zlých?

Men. Ano.

Sókr. Chceš říci, že přitom pokládají zlé věci za dobré, či že sice znají, že jsou zlí, ale přece po nich touží?

Men. Zdá se mi. Že obé.

Sókr. To se ti tedy zdá, Menóne, že někdo sice ví o zlých věcech, že jsou zlé, ale přece po nich touží?

Men. Zajisté.

Sókr. Čemu říkáš toužiti po něčem? Snad chtít, aby se člověku toho doslalo?

Men. Aby se doslalo, neboť co jiného?

Sókr. Zdali pak v domnění, že zlé věci prospívají onomu, komu se jich dostane, či v poznání, že zlé věci škodí tomu, u koho jsou?

Men. Někteří v domnění, že zlé věci prospívají, avšak někteří také v poznání, že škodí.

Sókr. A zdá se ti, že lidé, kteří se domnívají, že zlé věci prospívají, vědí o zlých věcech, že jsou zlé?

Men. To se mi zrovna nezdá.

Sókr. Tedy je zřejmé, že tito netouží po zlých věcech, kteří jich neznají, nýbrž po oněch, které pokládali za dobré, které však jsou ve skutečnosti zlé; takže ti, kteří jich neznají a pokládají je za dobré, zřejmě touží po dobrých věcech či ne?

Men. Skoro se to o nich zdá.

Sókr. A což ti, kteří touží po zlých věcech, jak ty tvrdíš, ale domnívají se, že zlé věci škodí onomu, komu se jich dostává, ti přece vědí, že od nich budou poškozeni?

Men. Nutně.

Sókr. Ale což snad se tito nedomnívají, že poškozování, pokud jsou poškozováni, jsou ubozí?

Men. I to je nutné.

Sókr. A ubozí že jsou nešťastní?

Men. Jistě si tak myslím.

Sókr. Nuže je někdo, kdo si přeje být ubohý a nešťastný?

Men. Zdá, se mi, že ne, Sokrate.

Sókr. Tedy nikdo si, Menóne, nepřeje zlých věcí, jestliže si nepřeje být takový. Neboť co jiného je být ubohý než toužiti po zlých věcech a nabývatí jich?

Men. Skoro se zdá, Sokrate, že máš pravdu a že nikdo si nepřeje zlých věcí.

Sókr. Zdali pak jsi před chvílí neříkal, že zdatnost je chtít dobré věci a mít moc?

Men. Ano, řekl jsem to.

Sókr. Není-li pravda, že z toho výměru ono chtění náleží všem a že po té stránce není jeden zdatnější než druhý?

Men. Patrně.

Sókr. Ale je zřejmé, že jestliže je jeden zdatnější než druhý, byl by lepší co se týče moci.

Men. Ovšemže.

Sókr. Toto je tedy, jak se podobá, podle tvého výměru zdatnost, moc opatřovati si dobré věci.

Men. Docela tak je tomu, zdá se mi. Sokrate, jak ty to nyní pojímáš.

Sókr. Podívejme se tedy i na toto, zdali máš pravdu; neboť snad to pravíš správně. Tvrdíš, že být schopen opatřovati si dobré věci je zdatnost?

Men. Zajisté.

Sókr. A nenazýváš snad dobry takové věci jako zdraví a bohatství?

Men. Také tam počítám získávati si zlato a stříbro a pocty v obci a úřady.

Sókr. Pokládáš snad za dobra některé jiné věci než takovéto?

Men. Nikoli, nýbrž myslím vesměs takovéto VĚCI.

Sókr. Dobře; tedy opatřovali si zlato a stříbro je zdatnost, jak tvrdí Menón, dědičný host velikého krále. Přidáváš, Menóne, k tomuto opatřování určení „spravedlivě“ a „zbožně“, či ti na tom nic nezáleží, a i když si nikdo opatřuje ty věci nespravedlivě, ty je stejně nazýváš zdatností?

Men. To přece ne, Sokrate.

Sókr. Nýbrž špatností?

Men. Ovšemže, rozhodně.

Sókr. Je tedy třeba, jak se podobá, aby při tomto opatřování byla spravedlnost nebo rozumnost nebo zbožnost nebo některá jiná část zdatnosti; pakli tu nebude, nebude to zdatnost, třeba by opatřovala dobré věci.

Men. Ano, neboť jak by mohla být zdatnost bez těch vlastností?

Sókr. A neopatřovat zlato a stříbro, kdykoli to není spravedlivé, ani sobě samému ani jinému, není snad i toto neopatřování zdatnost?

Men. Patrně.

Sókr. Tedy o nic více asi není zdatností opatřování takovýchto dobrých věcí nežli neopatřování, nýbrž, jak se podobá, cokoli se bude dít se spravedlností, bude zdatnost, co však beze všech takovýchto vlastností, špatnost.

Men. Zdá se mi, že to je nutně tak, jak pravíš.

Sókr. A neřekli jsme před malou chvílí, že každá z těchto vlastností je část zdatnosti, totiž spravedlnost a rozumnost i všecky takové?

Men. Ano.

Sókr. Pak tedy, Menóne, se mnou žertuješ?

Men. Jak to, Sokrate?

Sókr. Protože, ačkoli jsem tě dříve požádal, abys zdatnost nelámal a nedrobil, a ačkoli jsem dat příklady, podle kterých bys měl odpovídat, ty sis toho nevšiml a říkáš mi, že zdatnost je schopnost opatřovat si dobré věci se

spravedlností; a o té tvrdíš, že je část zdatnosti?

Men. Zajisté.

Sókr. Nuže tedy z tvých výpovědí vychází, že dělat s částí zdatnosti, cokoli člověk dělá, to že je zdatnost; neboť o spravedlnosti tvrdíš, že je část zdatnosti, a stejně tak i o všech těch vlastnostech. Co tedy tím myslím? Že ačkoli jsem tě požádal, abys vymezil zdatnost v celku, jsi dalek toho, abys o ní pověděl, co jest, avšak tvrdíš, že každý úkon je zdatnost, jestliže se koná s částí zdatnosti; jako bys byl již řekl, co je zdatnost v celku, a jako bych já ji už měl poznal, i jestliže ji budeš drobit na části, Je li tedy třeba, jak se mi zdá, znova ze začátku téže otázky, milý Menóne: co je zdatnost, jestliže může být zdatnost každý úkon, konaný s částí zdatnosti? Neboť to se myslí, když někdo praví, Že každý úkon konaný se spravedlností je zdatnost. Či se ti nezdá, že je třeba znova téže otázky, a domníváš se, že někdo ví, co je část zdatnosti, když neví, co je ona sama?

Men. Mně se zdá. Že ne.

Sókr. Vždyť jestliže se snad pamatuješ, když jsem ti já před chvílí dal odpověď o tvaru, odmítali jsme, tuším, takovou odpověď, která se pokoušela užívat pojmu teprve hledaných a ještě neuznaných.

Men. A správně jsme ji odmítali, Sokrate.

Sókr. Tedy ani ty se nedomnívej, můj nejmilejší, že když se teprve hledá, co je celá zdatnost, že ji někomu objasníš, když budeš v odpovědi užívat jejích částí nebo když budeš tímž způsobem vykládal cokoli jiného; ale měj za to, že bude znova třeba téže otázky, co je zdatnost, o které mluvíš ve svém výkladu. Či se ti zdá, že po mé řeči nic není?

Men. Mně se zdá, že mluvíš správně.

Sókr. Odpověz tedy znova ze začátku: co říkáš, že je zdatnost, i ty i tvůj přítel?

Men. Sokrate, slyšel jsem ještě dříve, než jsem se s tebou setkal, že ty neděláš nic jiného, nežli že sám jsi v nejistotě a způsobuješ, že i ostatní jsou v nejistotě. Také nyní, jak se mi zdá, na mne působíš čáry, kouzly a přímo zaříkáváním, že jsem naplněn nejistotou. A zdá se mi, má-li se udělat nějaký vtip, že jsi docela velmi podoben i zevnějškem i ostatními vlastnostmi tomu širokému rejnoku mořskému. Neboť ten způsobuje strnutí tomu, kdo se k němu přibližuje a dotýká se ho; také ty, zdá se mi, jsi nyní udělal něco takového mně, neboť já jsem doopravdy strnulý na duši i ústy a nevím, co bych ti odpověděl. A přece jsem již tisíckrát promluvil velmi dlouhé řeči o zdatnosti, před mnohými posluchači a zcela dobře, jak se aspoň mně zdálo; avšak nyní vůbec nemohu ani říci, co zdatnost je. A zdá se mi, že máš dobře, že odtud ani neodplouváš ani neodcházíš na cesty; neboť kdybys dělal lakové věci jako cizinec v jiné obci, brzy bys byl

odveden do vězení jakožto kouzelník.

Sókr. Jsi ošemetný, Menóne, a málem bys mě byl oklamal.

Men. Jak to, Sokrate?

Sókr. Poznávám, proč jsi mě takto přirovnal.

Men. Proč pak? Co myslíš?

Sókr. Abych ti oplatil přirovnání. Já to vím o všech krasavcích, že se rádi dávají přirovnávat – vždyť jim to prospívá; neboť obrazy krásných lidí jsou také krásné – ale neoplatím ti přirovnání. Co se mne týče, jestliže rejnok je sám strnulý, když způsobuje strnutí ostatním, tedy se mu podobám, pakli však není, ne. Věru není pravda, že sám mám jistotu, když uvádím ostatní do nejistoty, nýbrž především sám jsem v nesnázích, a tak způsobuji, že i ostatní jsou v nejistotě. Také nyní já nevím, co je zdatnost. avšak ty jsi to snad dříve věděl, nežli ses mne dotkl, avšak nyní jsi podoben nevedoucímu. Přece však chci s tebou to uvážit a společně podniknout hledání, co to vlastní jest.

Men. A jakým způsobem budeš hledat, Sokrate, to, o čem vůbec nevíš, co to je? Kterou věc z těch, které neznáš, uděláš předmětem svého hledání? Nebo i kdybys nakrásně na ni připadl, jak budeš vědět, že to je to, co jsi neznal?

Sókr. Rozumím, co chceš říci, Menóne. Vidiš, s jakou to přicházíš eristickou myšlenkou, že prý člověku nelze hledat ani co zná ani co nezná? Vždyť by nehledal ani co zná – neboť to zná, a takovému není třeba hledání – ani co nezná – vždyť ani nezná, co by hledal.

Men, Což se li nezdá, Sokrate, že je lato myšlenka dobrá?

Sókr. Jistě ne.

Men. Můžeš říci proč?

Sókr. Zajisté; slyšel jsem totiž od mužů a žen moudrých v božských věcech.

Men. Jakou řeč mluvit?

Sókr. Pravdivou, jak se mně zdá, a krásnou.

Men. Kterouto a kdo byli ti mluvčí?

Sókr. Ti mluvčí jsou z kněží a kněžek, kterým záleží na tom, aby byli s to vydávati počet z věcí, kterými se zabývají; mluví to také Pindaros a mnozí jiní básníci, kteří jsou božští. Co mluví, je toto; ale pozoruj, zdali se ti zdá, že mluví pravdu. Praví totiž, že duše člověka je nesmrtelná a že jednou skonává – což nazývají umíráním – jindy zase se znova rodí, avšak nikdy nehyne; proto tedy že je třeba co nejzbožněji prožít život; neboť kterým Fersefona přijme pokutu za starou vinu, jejich duše znovu posílá v devátém roce k hořejšímu slunci; z těch vyrůstají věhlasní králové a muži silou hbití i moudrostí velicí: a pro ostatní čas jsou zváni u lidí svatými

héroji.

Protože tedy je duše nesmrtelná a mnohokrát se narodila a viděla, co je zde i co je v Hádu, i všechny věci, není nic, co by nebyla poznala; proto není nic divného, že je schopna i o zdatnosti a o jiných věcech si vzpomenout na to, co již dříve věděla. Protože totiž jo celá příroda sourodá a duše poznala všechny věci, nic nebrání, když si člověk vzpomene toliko na jednu – což lidé nazývají učením – aby všechny ostatní nalezl sám, je-li statečný a neúnavný v hledání; neboť hledání a poznávání je tedy vůbec vzpomínání. Nesmí se tedy věřit té eristické myšlence; neboť ta by nás udělala lenivými a je příjemná na poslech lidem chabým, avšak zato jiní dělnými a bádaými; protože já věřím, že je pravdivá, chci s tebou hledat, co je zdatnost.

Men. Ano, Sokrate; ale jak to myslíš, že nenabýváme poznatků, nýbrž že to, co nazýváme učením, je vzpomínání? Můžeš mi o tom poučit, že je tomu tak?

Sókr. Již před chvílí jsem řekl, Menóne, že jsi ošemetný; a nyní se tážeš, zdali tě mohu poučit, já, jenž tvrdím, že není učení, nýbrž vzpomínání, to aby bylo hned vidět, že sám sobě odporuji.

Men. Nikoli, při Diovi, Sokrate, neřekl jsem to s tímto úmyslem, nýbrž ze zvyku; ale jestliže mi můžeš nějak dokázat, že je tomu tak, jak pravíš, dokaž.

Sókr. Není to snadné, ale přece se chci o to vynasnažit kvůli tobě. Nuže zavolej z těch četných svých průvodčích jednoho, kterého chceš, abych ti to na něm ukázal. Men. Dobře. – Pojd' sem!

Sókr. Je to Řek a mluví řecky?

Men. Ovšemže, jistě narodil se u mne.

Sókr. Dávej tedy pozor, co se ti bude zdát, zdali že si vzpomíná, či že se ode mne učí.

Men. Však si dám pozor.

Sókr. Řekni mi hochu, poznáváš, že takovýto obrazec je čtverec?

Otr. Zajisté.

Sókr. A má čtverec všechny tyhle čtyři strany stejné?

Otr. Ovšem.

Sókr. Nemá snad stejné i tyhle čáry, které jdou středem?

Otr. Ano.

Sókr. Nuže mohl by snad být takovýto čtverec i větší i menší?

Otr. Ovšemže.

Sókr. Jestliže tedy má tato strana dvě stopy a tato také dvě kolik stop má to celé? Uvažuj takhle: kdyby to mělo zde dvě stopy, avšak zde jen jednu stopu, zdalipak by ta plocha neměla jedenkrát dvě stopy?

Otr. Ano.

Sókr. Když však má i zde dvě stopy, zdalipak to nedává dvakrát dvě?

Otr. Dává.

Sókr. Má tedy dvakrát dvě stopy?

Otr. Ano.

Sókr. Kolik je dvakrát dvě stopy? Vypočítej a pověz!

Otr. Čtyři, Sokrate.

Sókr. Nemohl by snad být jiný čtverec dvojnásobný proti tomuto, ale také takový, mající všechny strany stejné právě jako tento?

Otr. Ano.

Sókr. Kolik tedy bude mít stop?

Otr. Osm.

Sókr. Nuže pokus se mi říci, jak dlouhá asi bude každá jeho strana. Strana tohoto má dvě stopy; a co strana onoho dvojnásobného?

Otr. Je zřejmé, Sokrate, že bude dvojnásobná.

Sókr. Vidiš, Menóne, že já ho ničemu neučím, nýbrž na všechno se jen táži? A on se nyní domnívá, že ví, jak dlouhá je strana, z které vznikne čtverec o osmi stopách; či se ti nezdá?

Men. Zajisté.

Sókr. A ví to tedy?

Men. To přece ne.

Sókr. Ale domnívá se, že z dvojnásobné?

Men. Ano.

Sókr. Nuže dívej se na něj, jak se postupně rozpomíná, tak jak se má člověk rozpomínat. – A ty mi řekni: z dvakrát tak dlouhé strany pravíš, že vzniká dvakrát tak veliký Čtverec? Myslím takovouto plochu, ne tady dlouhou a tady králkou, nýbrž má být všude stejná, jako je tenhle čtverec, ale dvakrát větší než je on, osmistopou. Nuže hled', zdali se ti ještě zdá, že bude z dvojnásobné strany.

Otr. Zajisté.

Sókr. Nevzniká snad ta dvojnásobná proti této tak, jestliže zde odsud k ní přidáme ještě jednu tak dlouhou?

Otr. Ovšemže.

Sókr. X této tedy pravíš, bude ten osmistopý čtverec, jestliže se stanou čtyři strany tak dlouhými?

Otr. Ano.

Sókr. Nakresleme si tedy podle ní čtyři strany stejné dlouhé. Není-li pravda, že tohle by byl ten čtverec, o kterém pravíš, že má osm stop?

Otr. Ovšemže.

Sókr. Nejsou v něm snad tuhle ty čtyři, z kterých je každý stejný s tímto

čtyřstopým?

Otr. Ano.

Sókr. Jak veliký tedy vychází? Ne snad čtyřikrát tak veliký?

Otr. Jak by ne?

Sókr. Je tedy to, co je čtyřikrát tak veliké, dvojnásobné?

Otr. Při Diovi, to ne.

Sókr. Tedy kolikanásobné?

Otr. Čtyřnásobné.

Sókr, Tedy z dvojnásobné strany, hochu, nevzniká dvojnásobný čtverec, nýbrž Čtyřnásobný.

Otr. Máš pravdu.

Sókr. Ano, neboť čtyřikrát Čtyři je Šestnáct, ne?

Otr. Ano.

Sókr. Avšak z jaké strany bude osmistopý? Nevzniká snad z téhle čtyřnásobný?

Otr. Ano.

Sókr. A tento čtyřstopý z téhle poloviční?

Otr. Ano.

Sókr. Dobře; a není snad plocha osmistopá proti tomuhle dvojnásobná a proti tomuto poloviční?

Otr. Ano.

Sókr, Nebude snad z větší strany, než je tahle, avšak z menší, než je tato zde? Či ne?

Otr. Mně se tak zdá.

Sókr. Výborně; jen odpovídej to, co se ti zdá. A řekni mi: neměla tahle strana dvě stopy a ta čtyři?

Otr. Ano.

Sókr. Tedy strana osmistopého čtverce musí být větší než tahle dvojestopá, ale menší než čtyřstopá.

Otr. Musí.

Sókr. Pokus se tedy říci, jak myslíš, že je dlouhá.

Otr. Tři stopy.

Sókr. Jestliže bude dlouhá tři stopy, to patrně přibereme polovici této a bude mít tři stopy, pravda? Tohle jsou totiž dvě stopy a toto jedna; a zde odsud právě tak tuhle dvě a toto jedna; a tak vzniká ten čtverec, který myslíš.

Otr. Ano.

Sókr. Nuže jestliže má tuhle tři stopy a tuhle tři, nemá snad celý čtverec třikrát tři stopy?

Otr. Patrně.

Sókr. A kolik to je, třikrát tři stopy?

Otr. Devět.

Sókr. A kolik stop měl mít dvojnásobný čtverec?

Otr. Osm.

Sókr. Tedy ani ze třístopé strany ještě nevzniká osmistopý čtverec.

Otr. Jistě ne.

Sókr. Tedy z jaké? Pokus se nám to říci přesně; a jestliže nechceš počítat, aspoň ukaž, z jaké.

Otr. Ale, Sokrate, při Diovi, já to nevím.

Sókr. Pozoruješ zase teď, Menóne, jak daleko už pokročil ve vzpomínání? Nejprve sice nevěděl, která je strana osmistopého Čtverce, jako to neví ještě ani nyní, ale tehdy se domníval, že to ví, a směle odpovídal, jako by to věděl, a nemyslel, že je v nejistotě; avšak nyní již myslí, že je v nejistotě, a jako neví, lak se ani nedomnívá, že ví.

Men. Máš pravdu.

Sókr. Není-li nyní na tom lépe v té věci, kterou nevěděl?

Men. I to se mi zdá.

Sókr. Když jsme ho tedy uvedli do nejistoty a když jsme mu jako rejnok způsobili strnutí, snad jsme mu tím nějak uškodili?

Men. Mně se zdá, že ne.

Sókr. Věřu tedy jsme pořídili, jak se zdá, něco platného k nalezení, jak se ta věc má; neboť nyní by se s chutí dal do hledání, když to neví, avšak tehdy se domníval, že by snadno a před mnoha lidmi a mnohokrát mluvil pravdu o dvojnásobném čtverci, kdyby tvrdil, Se musí mít stranu dvojnásobné délky.

Men. Podobá se.

Sókr. Myslíš tedy, že by se byl přičinil hledat to nebo učit se tomu, o čem se domníval, že to ví, ač to nevěděl, dříve než upadl do nejistoty, uznáv, že to neví, a než zatoužil po vědění?

Men. Zdá se mi, že ne, Sokrate.

Sókr. Měl tedy prospěch ze svého ztrnutí?

Men. Zdá se mi.

Sókr. Nuže pozoruj, co v důsledku této nejistoty nalezne, hledaje spolu se mnou, přičemž já se budu toliko tázat a nebudu poučovat; buď tedy na stráži, jestliže snad o mně shledáš, že ho poučuji a dělám mu výklady, místo abych se ho dotazoval na jeho mínění.

Ty, pověz mi: nemáme zde tento čtverec čtyřstopý? Rozumíš?

Otr. Zajisté.

Sókr. A mohli bychom k němu přidat tento druhý stejně veliký?

Otr. Ano.

Sókr. A tuhle ten třetí, stejný s jedním i druhým z nich?

Otr. Ano.

Sókr. Nemohli bychom snad doplnit zde ten v rohu?

Otr. Ovšemže.

Sókr. Tu by vznikly tyhle čtyři stejné čtverce, pravda?

Otr. Ano.

Sókr. A což, kolikanásobný je celý tenhle Čtverec proti tomuto?

Otr. Čtyřnásobný.

Sókr. Avšak měl nám vyjít dvojnásobný; či se nepamatuješ?

Otr. Ovšemže.

Sókr. Zdalipak tato přímka, vedená z rohu do rohu, neroztíná každý z těchto čtverců na dvě polovice?

Otr. Ano.

Sókr. Nevznikají snad tyto čtyři stejné přímky, jež omezují zde tento Čtverec?

Otr. Ano, vznikají.

Sókr. Nuže, uvažuj: jak veliký je asi tento čtverec?

Otr. Nerozumím.

Sókr. Tyto jsou Čtyři a u každého z nich odřála každá ta přímka uvnitř polovici; či ne?

Otr. Ano,

Sókr. Tedy kolik je takových půlek v tomto Čtverci?

Otr. Čtyři.

Sókr. A kolik v tomhle?

Otr. Dvě.

Sókr. A co je čtyři proti dvěma?

Otr. Dvakrát tolik.

Sókr. Kolik stop má tedy tenhle čtverec?

Otr. Osm stop.

Sókr. Z které strany vzniká?

Otr. Z této.

Sókr. Z té, která se táhne z rohu do rohu čtyřstopého čtverce?

Otr. Ano.

Sókr. Odborníci ji nazývají úhlopříčkou; takže jestliže se tato přímka jmenuje úhlopříčka, z úhlopříčky, jak tvrdíš ty, Menónův hochu, by vznikal dvojnásobný Čtverec.

Otr. Ovšemže ano, Sokrate.

Sókr. Co se ti zdá, Menóne? Pronesl tento člověk ve svých odpovědích nějaké mínění, které by nebylo jeho?

Men. Nikoli, nýbrž jen svá vlastní.

Sókr. A přece to nevěděl, jak jsme zjistili před malou chvílí.

Men. Máš pravdu.

Sókr. Avšak tato mínění v něm byla; či ne?

Men. Ano.

Sókr. Tedy v nevědoucím, kdykoli o některých věcech neví, jsou pravdivá mínění o těch věcech, které neví?

Men. Patrně.

Sókr. A nyní v něm tato mínění právě vyvstala jako sen; jestliže však se ho bude někdo tázat na tytéž věci mnohokrát a mnohými způsoby, můžeš být jist, že se nakonec každému vyrovná důkladným věděním o těchto věcech.

Men. Podobá se.

Sókr. Ačkoli tedy neměl učitele a jen dostával otázky, bude viděti, nabere své vědění sám ze sebe, že ano?

Men. Ano.

Sókr. Avšak nabírat sám v sobě vědění, není to vzpomínání?

Men. Ovšemže.

Sókr. Není-li tedy tomu tak, že toho vědění, které tento člověk nyní má, buď někdy nabyt, nebo je vždycky měl?

Men. Ano.

Sókr. Nuže tedy jestliže je vždycky měl, byl také vždycky vědoucí; pakli ho někdy nabyt, nenabyt ho patrná v nynějším životě. Či naučil ho někdo geometrii? On totiž bude mít právě takové výsledky v celé geometrii i ve všech ostatních naukách. Naučil ho snad tedy někdo všem věcem? Ty totiž bys to asi měl vědět, zvláště když se v tvém domě narodil a v něm vyrostl.

Men. Nikoli, já vím, že ho nikdo nikdy neučil.

Sókr. Avšak má tato mínění, či ne?

Men. Nutně má, Sokrate, jak je vidět.

Sókr. Jestliže však jich nenabyt v nynějším životě, není již zřejmé to, že je měl a že se jim naučil v kterémsi jiném čase?

Men. Patrně.

Sókr. Není to tedy ta doba, kdy nebyl Člověkem?

Men. Ano.

Sókr. Jestliže tedy v něm jsou pravdivá mínění po ten čas, kdy je i kdy není člověkem, a ta se stávají věděním, když jsou otázkou vzbuzena, zdalipak tedy je nemá jako duše naučena po všechem čas? Je totiž zřejmé, že doby, kdy Člověk jest a kdy není, tvoří všechem čas.

Men. Patrně.

Sókr. Jestliže tedy pravda o tom, co jest, je v naší duši vždycky, je

patrně duše nesmrtelná, takže co právě nyní nevíš – to jest, co právě nemáš v paměti – to máš směle se snažit hledat a vzpomínat si na to.

Men. Zdá se mi, že mluvíš správně, Sokrate, nevím jak.

Sókr. Vždyť i mně se tak zdá, Menóne. A co se týče ostatních myšlenek, to bych tak rozhodně netvrdil správnost té řeči; že však bychom byli lepší a mužnější a méně leniví, když bychom mínili, že má Člověk hledat, co neví, nežli když bychom se domnívali, že co nevíme, ani není možno nalézt, ani není třeba hledat, za tu myšlenku bych rozhodně bojoval, kdybych byl s to, i slovem i skutkem.

Men. I to mluvíš správně. Sokrate, jak se mi zdá.

Sókr. Když tedy souhlasíme, že je třeba hledat, o čem Člověk nemá vědění, chceš, abychom se společně pokusili hledat, co asi je zdatnost?

Men. Ovšemže ano. Avšak ne, Sokrate, nýbrž já bych nejraději uvažoval a slyšel o tom, nač jsem se otázel nejprve, zdali se jí máme zabývat jako věcí, které je možno učit, či zdali se zdatnosti dostává lidem od přirozenosti či jakým asi způsobem.

Sókr. Ale kdybych já byl pánem, Menóne, netoliko sám nad sebou, nýbrž i nad tebou, nedali bychom se do zkoumání, zdali lze zdatnosti učit či nelze, dříve než bychom nejprve podnikli hledání, co je zdatnost. Avšak když ty se ani nepokoušíš být pánem sám nad sebou, patrně abys byl svoboden, ale mne se pokoušíš ovládat a také ovládáš, povolím ti – vždyť co mám dělat?

Podobá se tedy, že máme uvažovat, jaké asi je to, o čem ještě nevíme, co to jest. Nuže uvolni mi aspoň něco málo svou vládu a dovol mi to zkoumat s užitím předpokladu, zdali lze zdatnosti učit či jak. Slovy „s užitím předpokladu“ rozumím zkoumat tak, jak to často dělají geometrové. Když se jich někdo otáže na příklad o ploše, zdali je možno do tohoto kruhu vepsat tento Čtverec jako trojúhelník, řekl by některý; „Ještě nevím, zdali je tato plocha taková, ale myslím, že mám jistý vhodný předpoklad pro tu věc, a to takový: jestliže je tento Čtverec takový, že když sestrojíme trojúhelník k jeho dané úsečce, je o takovou plochu menší, jako je sám ten přidaný obrazec, zdá se mi, že vychází něco jiného, a zase něco jiného, jestliže není možné, aby se to s ním stalo. S užitím předpokladu tedy ti chci říci, co vychází o jeho vepsání do kruhu, zdali je nemožné či možné.“ Takto tedy dělejme i my při otázce o zdatnosti. Když nevíme, ani co jest, ani jaká asi jest, zkoumejme s užitím předpokladu, zdali jí lze učit či nelze, soudíce takto: Jaká věc asi musí být zdatnost mezi věcmi, které se týkají duše, aby jí bylo lze učit, nebo aby nebylo lze učit? Především jestliže to je jinačí VĚC nežli vědění, zdalipak je, či není možno jí učit, nebo jak jsme před chvílí říkali, si na ni vzpomínat –avšak nedělejme Žádný rozdíl, ať

užíváme toho nebo onoho slova – tedy zdalipak je možno jí učit? Či snad je každému zřejmé, že se člověk nevyučuje ničemu jinému než vědění?

Men. Mně se zdá, že ano.

Sókr. Jestliže tedy je zdatnost nějaké vědění, je zřejmé, že by bylo možno jí učit.

Men. Jak by ne?

Sókr. S tím jsme tedy brzy hotovi, že je-li něco takového, je možno jí učit, a je-li něco jináčího, není možno.

Men. Ovšemže,

Sókr. Potom je tedy třeba, jak se podobá, uvážil, zdali je zdatnost vědění, Či něco jiného než vědění. Men. Mně se zdá, že se to potom musí uvažoval.

Sókr. Nuže co? Tvrdíme, není-li pravda, že zdatnost je dobro samo a tento předpoklad nám trvá, že to je dobro?

Men. Ovšemže ano.

Sókr. Jestliže tedy je ještě nějaké jiné dobro, nesouvisící s věděním, snad by mohlo být pravda, že zdatnost není nějaké vědění; pakli však není žádné dobro, kterého by neobjímalo vědění, správně bychom se domýšleli, že to je nějaké vědění.

Men. Tak jest

Sókr. Zdatností jsme zajisté dobří?

Men. Ano.

Sókr. A jestliže dobří, tedy prospěšní; neboť všechny dobré věci jsou prospěšné. Či ne?

Men. Ano.

Sókr. I zdatnost je tedy prospěšná věc?

Men. To nutně vyplývá z toho, co jsme uznali.

Sókr. Uvažme tedy, jaké jsou ty věci, které nám prospívají, probírajíce každou zvlášť. Je to zejména zdraví, síla, krása a ovšem bohatství; o těchto a takových věcech říkáme, že jsou prospěšné. Či ne?

Men. Ano.

Sókr. Avšak o týchž věcech soudíme, že někdy také Škodí; či ty soudíš jinak ne?– takto?

Men. Nikoli, nýbrž takto.

Sókr. Nuže uvažuj, co řídí každou z těchto věcí, když nám prospívá, a co, když nám Škodí. Neprospívá snad, když ji řídí správné užívání, a není snad Škodlivá, když nesprávné?

Men. Ovšemže.

Sókr. Teď ještě obraťme pozornost také na věci duševní. Znamenají pro tebe něco slova jako rozumnost, spravedlnost, statečnost, učenlivost,

paměť, velkomyslnost a všechna taková?

Men. Zajisté.

Sókr. Uvažuj tedy, zdali ty z těchto věcí, které podle tvého zdání nejsou vědění, nýbrž něco jiného než vědění, zdali ty nejsou takové, že jednou škodí a jindy prospívají? Tak na příklad statečnost, jestliže statečnost není rozumovost, nýbrž jakoby nějaká smělost; není tomu tak, že kdykoli Člověk je smělý bez rozumu, má z toho Škodu, avšak kdykoli s rozumem, prospěch?

Men. Ano.

Sókr. Není tomu snad právě tak i s rozumností a s učenlivostí? Že čemu se učíme a co zařizujeme s rozumem, je prospěšné, avšak bez rozumu Škodlivé?

Men. Zcela jistě.

Sókr. Nuže neplatí zkrátka o všem, co duše podniká a co snáší, že se to za řízení rozumovosti končí v štěstí, kdežto za řízení nerozumnosti v opak?

Men. Podobá se.

Sókr. Jestliže tedy je zdatnost jedna z věcí, které jsou v duši, a jestliže je nutně prospěšná, musí to být rozumovost, když všechny duševní věci nejsou samy o sobě ani prospěšné ani škodlivé, nýbrž se stávají Škodlivými i prospěšnými podle toho, přibude-li k nim rozumovost nebo nerozumnost. Podle této úvahy tedy musí být zdatnost, když je prospěšná, jakási rozumovost.

Men. Mně se tak zdá.

Sókr. A tak pozorujme i ostatní věci, o kterých jsme před chvílí mluvili, že jsou hned dobré a hned zase škodlivé, jako je bohatství a jiné takové. Jako když rozumovost řídí ostatní duši, dělá, jak jsme viděli, duševní schopnosti prospěšnými, avšak nerozumnost Škodlivými, tak zase když duše správně užívá těchto věcí a správně je řídí, dělá je prospěšnými, ale když nesprávně. Škodlivými; není-li tomu tak?

Men. Ovšemže.

Sókr. A správně řídí duše rozumná, avšak pochybeně nerozumná?

Men. Tak jest.

Sókr. Jistě je tedy možno takto říci o všech věcech: u člověka všechny ostatní věci závisí na duši, mají-li býti dobré, avšak věci duše samé na rozumovosti; a podle této myšlenky by byla rozumovost ta prospěšná věc; tvrdíme pak, že zdatnost je věc prospěšná?

Men. Ovšemže.

Sókr. Tedy pravíme, že zdatnost je rozumovost, buď veškera nebo nějaká část?

Men. Zdá se mi, Sokrate, že ty výpovědi jsou dobré.

Sókr. Jestliže se to tak má, jistě by tedy dobří nebyli od přirozenosti.

Men. Mně se zdá, že ne.

Sókr. Vždyť také jinak by se, tuším, dělo toto: kdyby se dobří stávali dobrými od přirozenosti, byli by asi u nás lidé, kteří by mezi mladými poznávali jednotlivce přirozeným založením dobré; ty bychom my na jejich poukázání vzali a hlídali bychom je na akropoli, opatříce je pečeti mnohem důkladněji než zlato, aby je nikdo nezkazil, nýbrž aby se, až přijdou do věku, stávali užitečnými obcím.

Men. Podobá se pravdě, Sokrate.

Sókr. Když se tedy dobří nestávají dobrými přirozeností, zdalipak učením?

Men. To se mi zdá již nutné; a je zřejmé, Sokrate, podle našeho předpokladu, že je-li zdatnost vědění, je možno jí učit.

Sókr. Snad, u Dia; ale neuznali jsme to snad nesprávné?

Men. Ale přece se nám prve zdálo, že to je dobrá myšlenka.

Sókr. Ale pozor, nestačí jenom, aby se bylo prve zdálo, že to je dobrá myšlenka, nýbrž musí se to zdát i nyní i potom, má-li na ní být něco zdravého.

Men. Nuže co? K čemu hledíš, že to odmítáš a nevěříš, že zdatnost je vědění?

Sókr. Já ti to řeknu, Menóne. Že by jí bylo možno učit, je-li vědění, to neodvolávám, jako by to nebylo správné; avšak já myslím, že ona není vědění, a ty uvaž, zdali se ti bude zdát má pochybnost oprávněnou. Řekni mi toto: jestliže lze kterékoli věci učit, netoliko zdatnosti, není snad nutné, aby byli také její učitelé a žáci?

Men. Mně se zdá, že ano.

Sókr. A tedy zase naopak, jestliže by pro některou věc nebyli ani učitelé ani žáci, nedomýšleli bychom se o ní správně, že jí nelze učit?

Men. Tak jest; ale zdá se ti snad, že nejsou učitelé zdatnosti?

Sókr. Aspoň já, ačkoli jsem mnohokrát hledal, zdali jsou nějakí její učitelé, přes všechno své úsilí je nemohu nalézt. A přece hledám spolu s mnoha jinými, a to nejvíce s těmi, o kterých se domnívám, že jsou v té věci nejzkušenější. A hle, právě nyní, Menóne, jako na zavanou si k nám přisedl tuhle Anytos, abychom mu dali podíl v tom hledání. A právem bychom mu v něm dali podíl; vždyť tento Anytos je předně syn bohatého a moudrého otce Anthemióna, který se nestal boháčem náhodou, ani z něčího daru jako Isménias z Théb, jenž nedávno doslal polykratovské jmění, nýbrž si získal bohatství svou vlastní moudrostí a přičinlivostí, a pak má i v ostatních věcech pověst nikoli vypínavého, nebo nadulého a protivného občana, nýbrž mírného a slušného muže; dále dobře vychoval a vzdělal

tohoto svého syna, jak se zdá athénskému lidu – aspoň ho volí na nejvyšší úřady. Je tedy právo i povinnost hledat spolu s takovými muži učitele zdatnosti, zdali jsou, či ne, a kteří.

Ty tedy, Anyte, dej se do hledání s námi, se mnou a tuhle se svým hostem Menónem, kdo jsou asi učitelé v tomto oboru. A podívej se na to takto; kdybychom chtěli, aby se tuhle Menón stal dobrým lékařem, ke kterým učitelům bychom ho posílali? Ne snad k lékařům?

An. Ovšemže.

Sókr. Což kdybychom chtěli, aby se stal dobrým ševcem, neposílali bychom ho k ševcům?

An. Ano.

Sókr. A v ostatních oborech také tak?

An. Ovšemže.

Sókr. Teď mi pověz ještě jednou o týchž věcech takto. Správně bychom ho posílali k lékařům, pravíme, kdybychom chtěli, aby se stal lékařem; kdykoli takto mluvíme, myslíme nepochybně to, že bychom rozumně jednali, kdybychom ho spíše posílali k těm, kteří se zaměstnávají tím uměním, nežli k těm, kteří se jím nezaměstnávají, a k těm, kteří si právě Um vydělávají mzdu, veřejně se nabídnuvše za učitele každého, kdo chce k nim chodit a učit se. Zdalipak bychom k nim neposílali správně, když bychom přihlédlí k těmto okolnostem?

An. Ano.

Sókr. Nuže není tomu právě tak i s pískáním na aulos a s ostatními obory? Byl by veliký nerozum, kdybychom si přáli udělat někoho píšťcem a přitom ho nechtěli posílat k těm, kteří slibují, že vyučí tomu umění, a vydělávají si tím mzdu, nýbrž chtěli obtěžovat některé jiné, hledající učení u těch, kteří se ani nevydávají za učitele, ani nemají žádného žáka v té nauce, které by se u nich podle našeho rozhodnutí měl učit ten, koho bychom k nim posílali. Nezdá se ti, že by to byl velký nedostatek soudnosti?

An. Při Diovi, zajisté, a k tomu nevědomost.

Sókr. Správně díš. Nyní tedy je volno, aby ses společně se mnou radit zde o tomto našem hostu Menónovi. On totiž, Anyte, již dávno mi říká, že touží po té moudrosti a zdatnosti, kterou lidé dobře spravují své domácnosti i obce, kterou ctí své rodiče a kterou dovedou přijmouti u sebe spoluobčany i cizince a také se s nimi rozloučil tak, jak je důstojno řádného muže. O této zdatnosti tedy uvažuj, ke kterým učitelům bychom ho správně posílali. Či je snad podle úvahy právě vyslovené zřejmo, že k těm, kteří slibují, že budou učiteli zdatnosti, a kteří veřejně nabídli své služby každému z Hellénů, kdo by se chtěl učit, za stanovený a vybíraný plat? An. A které to

myslíš, Sokrate?

Sókr. Víš přece jistě i ty, že to jsou ti, kterým lidé říkají sofisté.

An. U Héraklea, nevyslovuj to jméno, Sokrate! Kéž nikoho z mých příbuzných a přátel, ani domácího ani cizince, nepojme taková Šílenost, aby k nim šel a dal se mrzce zkazit, neboť oni jsou zřejmá zkáza a zhouba těch, kdo se s nimi stýkají.

Sókr. Jak to, Anyte? Tedy tito jediná z věli, kteří si osobují umění dělat něco dobrého, tolik se liší od ostatních, že netoliko neprospívají, jako ti ostatní, tomu, cokoli jim někdo svěří, nýbrž naopak ještě to kazí? A za to se odvažují veřejně brát peníze? To tedy ti nijak nemohu uvěřit; vždyť vím, že jediný Prótagoras získal z této moudrosti více peněz nežli Feidias, který dělal tak uznané krásné práce, a nežli deset jiných sochařů. To by byl přece div divoucí, co říkáš: ševci, spravující staré střevíce, a krejčí, látající pláště, by nemohli zůstat nepozorováni ani třicet dní, kdyby odváděli pláště a střevíce v horším stavu, nežli je přijali, nýbrž kdyby dělali takové věci, brzy by zemřeli hladem, ale Prótagoras podle tvé řeči zůstával nepozorován celému Řecku po více než Čtyřicet let, když kazil své žáky a propouštěl je v horším stavu nežli je přijímal – zemřel totiž, jak myslím, ve věku skoro sedmdesáti let, byv čtyřicet let Činný ve svém povolání – a po všechn ten čas až do dnešního dne nic neztratil ze své slávy; a netoliko Prótagoras, nýbrž i velmi mnoho jiných, někteří v době před ním, jiní ještě dosud Žijící. Zdalipak si tedy máme myslit, že klamali a kazili, jak ty tvrdíš, mladé lidi vědomě či o tom ani sami nevěděli? A odvážíme se přičítat takovou Šílenost těm, které někteří prohlašují za nejmoudřejší z lidí?

An. Jsou daleci toho, Sokrate, aby šíleli; naopak mnohem více šílejí ti mladí lidé, kteří jim dávají peníze, a nad ty ještě více ti, kteří jim mladé lidi svěřují, příbuzní, avšak daleko nejvíce ze všech obce, Že je nechávají vcházeti a nevyhánějí jich, když se někdo pokouší něco takového dělat, ať to je cizinec nebo domácí.

Sókr. Ukřivdil li snad, Anyte, některý z těch sofistů, či proč jsi na ně tak zlý?

An. Při Diovi, já jsem se ještě nikdy se žádným z nich nestýkal a také bych to nedovolil nikomu jinému ze svých blízkých.

Sókr. Tedy ze své zkušenosti vůbec neznáš těch mužů?

An. A kéž jich nepoznám!

Sókr. Jak tedy, můj drahý, můžeš vědět o této věci, zdali má v sobě něco dobrého či špatného, když ji ze své zkušenosti vůbec neznáš?

An. Snadno; o nich aspoň jistě vím, jací jsou, ať je tedy ze své zkušenosti neznám nebo znám.

Sókr. To jsi nějaký věštec Anyte; neboť jak jinak bys o nich věděl?

Tomu bych se podle toho, co říkáš, divil. Ale i to jsme nehledali, kdo jsou ti, u kterých by se Menón zkazil, kdyby k nim přišel – dejme tomu, chceš-li, že to jsou sofisté – ale uveď nám ty jiné a prokaž dobrodiní tomuto příteli vaší rodiny tím, že mu povíš, ke kterým učitelům by měl přijít, aby vynikl v té zdatnosti, o níž jsem já právě vyložil.

An. Proč jsi mu to nepověděl ty?

Sókr. Však já jsem uvedl, které jsem pokládal za učitele těchto věcí, ale dohromady na mé řeči nic není, jak ty tvrdíš; a snad máš pravdu. Nuže teď je na tobě, abys mu řekl, ke kterým z Athéňanů má jít; pověz jméno, či chceš,

An. Proč je třeba slyšet jméno jednoho člověka? Vždyť s kterýmkoli se setká ze slušných Athéňanů, každý ho učiní lepším nežli ti sofisté, jen když bude chtít poslouchal.

Sókr. Zdalipak se tito slušní lidé stali takovými sami od sebe, a ačkoli se u nikoho nevyučili, přece jsou s to učit jiné těm věcem, kterým se sami nenaučili?

An. I o těch já soudím. Že se naučili od dřívějších, kteří byli slušní; či se ti nezdá, že v léto obci bylo mnoho zdatných mužů?

Sókr. Mně se zdá, Anyte, i že tu jsou muži zdatní ve spravování obecních věcí i že jich tu bylo ne méně, nežli jich jest; ale byli snad také dobrými učiteli své zdatnosti? To je totiž, o čem právě mluvíme, nikoli zdali tu jsou či nejsou zdatní muži, ani zdali byli v dřívějším čase, nýbrž zdali lze zdatnosti učit, to již dávno zkoumáme. A při tom zkoumání zkoumáme to, zdali ti zdatní muži i nynější i dřívější doby uměli i jinému odevzdat tu zdatnost, kterou se sami vyznačovali, či zdali to je věc, kterou nelze odevzdat a kterou nemůže převzít jeden člověk od druhého; to je, co už dávno hledáme já i Menón. Nuže tedy uvažuj takto, vycházej ze své myšlenky: o Themistokleovi bys nemyslel, že byl zdatný muž?

An. Zajisté, ze všech nejvíce.

Sókr. A jestli že byl někdo jiný učitelem své vlastní zdatnosti, že také on byl dobrým učitelem?

An. Myslím, že ano, aspoň jestliže chtěl

Sókr. Ale nebyl by snad chtěl, myslíš, aby se někteří jiní stali slušnými, a nejvíce snad jeho vlastní syn? Či si myslíš, že mu nepřál a že mu úmyslně neodevzdával tu zdatnost, kterou se sám vyznačoval? Či jsi neslyšel, že Themistoklés dal vyučit svého syna Kleofanta dobrým jezdcem? Aspoň vydržel zpřímá stát na koních a ze stoje házel s koní oštěpy a prováděl mnoho jiných podivuhodných věcí, v kterých ho on dal vzdělal a učinit známým, pokud závisely na dobrých učitelích; či snad jsi to neslyšel od starších?

An. Slyšel jsem.

Sókr. Tedy nikdo by nemohl vinit vlohy jeho syna, že byly špatné.

An. Snad ne.

Sókr. Avšak co říci této věci; slyšel jsi již od někoho mladého nebo starého, že se Kléofantos, syn Themistokleův stal mužem zdatným a moudrým v tom, v Čem byl zdatný a moudrý jeho otec?

An. To jistě ne.

Sókr. Myslíme si tedy snad, že v těchto věcech on chtěl svého syna vzdělat, avšak v té znalosti, kterou měl sám, ho neudělal o nic lepším nad sousedy, ač jestliže bylo lze zdatnosti učit?

An. Při Diovi, to snad ne.

Sókr. To ti je tedy takový učitel zdatnosti, o kterém i ty uznáváš že byl jeden z nejlepších dřívější doby. Teď se podívejme na jiného, Aristeida Lysimachova; či o tom neuznáváš, že byl zdatný?

An. Uznávám, ovšemže, jistě.

Sókr. Také tento vychoval svého syna Lysimacha ve všem, co záviselo na učitelích, nejlépe z Athéňanů, avšak zdá se ti, že ho udělal zdatnějším nad kohokoli jiného, Vždyť toho asi znáš i z osobního styku a vidíš jaký je. A chceš-li dále, o Periklovi, tak skvěle moudrém muži, víš že vychoval dva syny, Parala a Xantippa?

An. Zajisté.

Sókr. Tyto, jak víš i ty, dal věru vyučil jezdcí nezůstávajícími za žádným z Athéňanů a vzdělal je i v hudbě, v zápasnictví a v ostatních předmětech, že nebyli nikoho horší; avšak zdatnými muži je tedy nechtěl udělat? Zdá se mi, chtěl, ale asi tomu nelze učiti. A aby ses nedomníval, že snad jen málokterí a nejméně významní z Athéňanů byli neschopni v této věci, uvaž dále, Že i Thúkydídés vychoval dva syny, Melésiu a Stefana, a dobře je vzdělal jak v ostatních oborech tak zvláště v zápasení, takže zápasili nejlépe z Athéňanů –jednoho totiž dal do učení ke Xanthiovi, druhého k Eudórovi; a ti byli, tuším, pokládáni za nejlepší zápasníky své doby –či se nepamatuješ?

An. Ano, z doslechu.

Sókr. Není snad zřejmé, že si nelze myslili, že by byl tento vyučil své syny těm věcem, kde bylo třeba je dát učit s vynakládáním peněz, avšak kde nebylo třeba žádného nákladu k tomu, aby je udělal zdatnými muži, tomu že by je nebyl vyučil, kdyby tomu bylo lze učit? Ano, ale byl snad Thúkydídés nepatrný muž a neměl veliké množství přátel mezi Athéňany i spojenci? Byl z velkého domu a měl velkou moc ve své obci i u ostatních Hellénů, takže kdyby bylo lze tomu učiti, byl by našel někoho, kdo by byl udělal jeho syny zdatnými, buď někdo z domácích nebo z cizinců, jestliže

sám neměl kdy, jsa zaměstnán činností pro obec. Ale, příteli Anyte, snad přece nelze zdatnosti učit.

An. Sokrate, zdá se mi, že lehkomyšlně pomlouváš lidi. Tu bych ti já poradil, chceš-li mě poslouchat, aby ses měl na pozoru; neboť snad je i v jiné obci snazší dělat lidem zle než dobře, avšak v léto zvláště; myslím, že i ty sám to víš.

Sókr. Menóne, Anytos, jak se mi zdá, se zlobí, a nic se nedivím; neboť za prvé se domnívá, že já ty muže pomlouvám, a potom si myslí, že i sám je jeden z nich. Ale jestliže někdy pozná, jaká věc to je pomlouvali, přestane se zlobit; nyní to neví; ty však mi řekni: nejsou i u vás slušní muži?

Men. Ovšemže.

Sókr. Nuže jsou tito ochotni nabízet se za učitele mladým lidem a říkali o sobě, že jsou učiteli a že lze zdatnosti učit?

Men. Při Diovi, nikoli, Sókrate, nýbrž jednou bys od nich slyšel, že je lze učit, a jindy, že ne.

Sókr. Máme je tedy pokládal za učitele této věci, když nemají ani o tom souhlasného mínění?

Men. Mně se zdá, Sokrate, že ne.

Sókr. Nuže co tedy? Tito sofisté, kteří jediná tu Činnost veřejně ohlašují, jsou podle tvého zdání učiteli zdatnosti?

Men. Však u Gorgia, Sokrate, se nejvíce obdivuji tomu, že bys od něho nikdy neslyšel to slibovat, nýbrž i ostatním se vysmívá, kdykoli uslyší, že to slibují; ale miní, že je třeba dělat žáky dobrými řečníky.

Sókr. Tedy ani tobě se nezdá, že sofisté jsou učiteli?

Men. Nedovedu říci. Sokrate. Jsem totiž na tom právě tak jako většina lidí: někdy se mi zdá, že jsou, jindy zase, že nejsou.

Sókr. Víš-li pak, že se o tom zdá netoliko tobě a ostatním politikům, hned že tomu lze učit, hned zase že ne, nýbrž že totéž praví i básník Theognis?

Men. V kterých verších?

Sókr. V elegiích, kde praví:

vedle těch pij a vedle těch jez a pospolu s těmi sedej

a vyhovuj jim, kdo mají velikou moc; od řádných lidí se řádnému naučíš: pakli však vejdeš s lidmi

špatnými v styk, ztratíš i rozum, co máš.

Víš, že v těchto verších mluví, jako by bylo lze zdatnosti učit?

Men. Patrně.

Sókr. Avšak v jiných o něco dále kdyby šlo udělat rozum a do člověka

jej vložit, praví, že

mnohé a veliké mzdy mohli by odměnou brát ti, kteří by to dovedli dělat, a

nikdy by z dobrého otce špatný se nezrodil syn, protože poslouchal rozumných slov. Ale učením nelze nikdy dokázat to, špatný by dobrým se stal.

Pozoruješ, že si tu zase sám sobě o týchž věcech odporuje?

Men. Patrně.

Sókr. Nuže můžeš říci o některé jiné věci, že ti, kteří se vydávají za její učitele, netoliko nejsou od jiných uznáváni za učitele, nýbrž se o nich soudí, že jí ani sami neumějí a že jsou naopak chatrní právě v té věci, za jejíž učitele se vydávají? A naopak, že lidé uznávají za slušné jednou o ní říkají, že jí lze učit, a jindy, že ne? Tedy pokládal bys lidi takto zmatené v názoru na kteroukoli věc za povolané učitele?

Men. Příkladu, jistě ne.

Sókr. Jestliže tedy nejsou učiteli té věci ani sofisté, ani lidé, kteří jsou sami slušní, není-li zřejmé, že jimi asi nejsou ani jiní?

Men. Zdá se mi, že nejsou.

Sókr. A jestliže nejsou učitelé, že nejsou ani žáci?

Men. Zdá se mi, že je tomu tak, jak pravíš.

Sókr. A uznali jsme, že když nejsou pro některou věc ani učitelé, ani žáci, že té ani nelze učit?

Men. Uznali.

Sókr. Tedy nikde není vidět učitele zdatnosti, že ano?

Men. Tak jest.

Sókr. A jestliže ne učitele, ani žáky?

Men. Zdá se tak.

Sókr. Zdatnosti tedy asi nelze učit?

Men. Podobá se, že ne, ač je-li naše úvaha správná. Proto se také ovšem s podivem ptám, zdali snad vůbec ani nejsou zdatní muži, či jaký by asi byl způsob, kterým by zdatní vznikali.

Sókr. Bojím se, Menóne, že já a ty jsme nějací slabí myslitelé a že nevzdělal dostateční tebe Gorgias a mne Prodikos. Tu musíme především obrátit pozornost k sobě samým a hledat, kdo by nás aspoň nějakým jedním způsobem udělal lepšími. Pravím to s ohledem na naše dřívější zkoumání, že nám až směšně ušlo, že lidé vykonávají správně a dobře své věci ne jedině za vůdcovství vědění, a proto snad nám také uniká poznání, jakým způsobem vznikají zdatní muži.

Men. Jak to myslíš, Sokrate?

Sókr. Takto: že řádní muži musí být prospěšní, o tom jsme správně uznali, že by tomu nemohlo být jinak, pravda?

Men. Ano.

Sókr. A že budou prospěšní, jestliže nám správně povedou naše věci, i to snad uznáváme dobře?

Men. Ano.

Sókr. Že však není možno správně vésti, nemá-li vedoucí rozumové vědění, to jsme, jak se podobá, neuznali správně.

Men. Jak to myslíš?

Sókr. Já ti to povím. Jestliže by někdo, kdo zná cestu do Larisy, nebo kam chceš jít, tam šel a jiné tam vedl, není-li pravda, že by asi vedl správně a dobře?

Men. Ovšemže.

Sókr. Avšak co kdyby měl někdo jen správné mínění, která je ta cesta, ale nikdy po ní nešel a neznal ji, nevedl by i ten správně?

Men. Ovšemže.

Sókr. A pokud asi bude mít správné mínění o věcech, o kterých má druhý vědění, nebude o nic horším vůdcem, ač dosahuje pravdy jen domněnkou a nikoli rozumem, nežli ten, kdo to zná rozumově.

Men. Ano, o nic horším.

Sókr. Tedy pokud jde o správnost jednání, není pravdivé mínění o nic horším vůdcem nežli rozumovost, a to je to, co právě vynecháváme při zkoumání o zdatnosti, jaká to asi je věc, když tvrdíme, že jedině rozumové vědění vede správné jednání; avšak ve skutečnosti, jak se ukázalo, to dělá i pravdivé mínění.

Men. Podobá se pravdě.

Sókr. Tedy správné mínění není o nic méně prospěšné nežli vědění.

Men. Jen potud, Sokrate, že ten, kdo má vědění, asi vždycky zasahuje to pravé, kdežto ten, kdo má jen správné mínění, někdy zasahuje a jindy ne.

Sókr. Co praviš? Kdo má vždy správné mínění, že by nezasahovat vždy to pravé, pokud by správné míní?

Men. Zdá se mi, že nutně ano; proto se divím, Sokrate, když tomu tak jest, že se vůbec vědění přikládá větší cena než správnému mínění a proč je jedno různé od druhého.

Sókr. Nuže víš, proč se divíš, či ti to mám já říci?

Men. Ovšem, řekni!

Sókr. Protože sis nevyšiml Daidalových soch; avšak snad u vás ani nejsou.

Men. A k čemu o tom mluvíš?

Sókr. Protože i ony, jestliže nejsou svázány, odbíhají a utíkají, pakli

však jsou svázány, zůstávají.

Men. Co tedy?

Sókr. Míti z jeho výtvorů některý uvolněný nemá zvláště velikou cenu právě tak jako utíkávého člověka—neboť nezůstává – avšak mítí svázaný stojí za mnoho, neboť to jsou velmi krásná díla. K čemu tedy o tom mluvím? Vztahují to k pravdivým míněním. Vždyť také pravdivá mínění, pokud zůstávají, jsou krásná věc a způsobují všechno dobré; avšak dlouho nechtějí zůstávat, nýbrž utíkají z duše člověka, takže nemají velkou cenu, dokud je někdo nesváže rozumovým výkladem příčiny. To pak jest, příteli Menóne, vzpomínání, jak jsme v dřívější úvaze uznali. Ale když jsou svázána, nejprve se stávají věděními a potom trvalými; a proto je vědění cennější než správné mínění a od správného mínění se vědění liší svázáním.

Men. Při Diovi, Sokrate, podobá se něčemu takovému.

Sókr. Ale ovšem i já to mluvím ne tak. Že bych to věděl, nýbrž bez domněnky, že však je správné mínění a vědění něco rozdílného, to, zdá se mi, naprosto není má domněnka, nýbrž jestliže bych vůbec o něčem tvrdil, že to vím – a tvrdil bych to o málo věcech – tu bych i toto pokládal za jednu z těch věcí, které vím.

Men. A mluvil správně, Sokrate.

Sókr. A což toto nemluvím správně, že pravdivé mínění, když je vůdcem, neprovádí dílo každého jednání o nic hůře nežli vědění?

Men. I to máš jak se mi zdá, pravdu.

Sókr. Tedy správné mínění nebude pro praktická jednání nic horšího ani méně prospěšné nežli vědění, a tak ani muž, který má správné mínění, proti tomu, který má vědění.

Men. Tak jest.

Sókr. Avšak o zdatném muži jsme uznali, že je prospěšný.

Men. Ano.

Sókr. Když by tedy muži byli zdatní a obcím prospěšní, pokud takoví jsou, netoliko skrze vědění, nýbrž i skrze správné mínění a ani jedno ani druhé z toho nemají lidé od přirozenosti, ani vědění ani pravdivé mínění věci to nabývané –či se ti zdá, že jedno nebo druhé z toho je od přirozenosti?

Men. Jistě ne.

Sókr. Tedy jestliže to není od přirozenosti, ani zdatní lidé by nebyli od přirozenosti.

Men. Věru ne.

Sókr. Když pak ne od přirozenosti, potom jsme zkoumali, zdali lomu lze učít.

Men. Ano.

Sókr. Nezdálo se nám, že tomu lze učit, jestliže zdatnost je činnost rozumu?

Men. Ano.

Sókr. A jestliže by tomu bylo lze učit, že by to byla Činnost rozumu?

Men. Ovšemže.

Sókr. A jestliže by pro to byli učitelé, že by to byla věc učení, avšak kdyby nebyli, že by to nebyla věc učení?

Men. Tak jest.

Sókr. Ale vskutku jsme uznali, že nejsou učitele té věci?

Men. To je pravda.

Sókr. Uznali jsme tedy, že ani tomu nelze učit ani že to není činnost rozumu?

Men. Ovšemže.

Sókr. Ale že to je dobrá věc, to věru uznáváme?

Men. Ano.

Sókr. A že je prospěšné a dobré, co správně vede?

Men. Ovšemže.

Sókr. Že však správně vedou jediná tyto dvě věci, pravdivé mínění a vědění; ty musí mít člověk, aby správně vedl. Neboť co se správně děje z nějaké náhody, neděje se lidským vedením, avšak co činí člověka vůdcem k správnosti, jsou tyto dvě věci, pravdivé mínění a vědění.

Men. Zdá se mi tak.

Sókr. Když tedy zdatnosti nelze učit, to již zdatnost ani není vědění?

Men. Patrně ne.

Sókr. Tedy ze dvou dobrých a prospěšných věcí jedna odpadla a v politické činnosti tedy asi není vůdcem vědění.

Men. Zdá se mi, že ne.

Sókr. Tedy takoví Themistokleové a muži, které před chvílí jmenoval tuhle Anytos, nevedli své obce moudrostí ani že by byli moudří; proto také nejsou schopni dělat jiné takovými jací jsou sami, protože nejsou takoví vědění.

Men. Podobá se, Sokrate, že tomu je tak, jak pravíš.

Sókr. Jestliže se to tedy nedělá vědění, nezbyvá, než že se to děje dobrým zdaním; toho užívají politikové a udržují v dobrém stavu své obce, nijak se nelišice svým poměrem k rozumovému vědění od věštců a hadačů; neboť tito, když jsou v božském vytržení, mluví sice mnoho pravdivých věcí, ale nevědí nic z toho, co mluví.

Men. Zdá se, že je tomu tak.

Sókr. Není, Menóne. záhodno nazývat tyto muže božskými, když přes to, že nemají rozumového poznání, přece dosahují mnoha velkých úspěchů

ve svých Činech i slovech?

Men. Ovšemže.

Sókr. Správně bychom tedy nazývali božskými i věštec a hadače, o nichž jsme právě mluvili, a všechny básnické duchy; a z těch, řekli bychom, ne nejméně jsou božští a božským vytržením uchvacování politikové, protože jsou naplňováni božím duchem a bohem jímání, kdykoli svými řečmi s úspěchem provádějí mnoho velikých věcí, ačkoli nemají vědění o ničem z toho, co mluví.

Men. Ovšemže.

Sókr. Jistě i ženy, Menóne, nazývají zdatné muže božskými; a Lakóni, kdykoli oslavují nikoho jako zdatného muže, říkají „božský to je muž“.

Men. A patrně tak mluví. Sokrate, správně. Avšak snad tohle Anytos ti má za zlé takovou řeč.

An. Mně na tom nic nezáleží.

Sókr. S ním si, Menóne, promluvíme až jindy. Jestliže však jsme my nyní v celé této své rozpravě zkoumali a hledali správně, nebyla by zdatnost ani od přirozenosti ani věc učení, nýbrž božím údělem a bez rozumového poznání se jí dostává těm, kterým se jí dostává, ač není-li některý z politiků schopen udělat i jiného politikem. Kdyby byl, skoro by se o něm mohlo říci, že je mezi žijícími takový, jaký je podle Homérových slov mezi zemřelými Teiresias, o němž básník praví, že jediný je při smyslech z obyvatelů podsvětí, ti však jsou těkavé stíny. Tak i zde by byl lakový muž co do zdatnosti jako skutečná věc proti stínům.

Men. Zdá se mi, že mluvíš velmi dobře, Sokrate.

Sókr. Nuže z této úvahy, Menóne, je patrné, že se zdatnosti dostává božím údělem těm, kterým se jí dostává; avšak určitě o tom budeme vědět tehdy, až se před otázkou, jakým způsobem se lidem dostává zdatnosti, dříve dáme do hledání, co je zdatnost sama o sobě.

Avšak pro mne je nyní čas, abych kamsi šel; ty pak, o čem jsi sám přesvědčen, přesvědčuj o témž i zde svého přítele Anyta, aby byl mírnější; neboť jestliže ho přesvědčíš, možná že prospěješ i Athéňanům.